

ТОВАРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОГО АГРАРНОГО ЕКСПОРТУ

Рибачук-Ярова Т. В., канд. екон. наук, доцент

Тюха І. В., канд. екон. наук, доцент

Визначено товари, які є найбільш конкурентоспроможними на світових ринках аграрної продукції. Обґрунтовано доцільність оптимізації структури експорту продукції агропромислового комплексу, як головної умови для входження України в систему міжнародних господарських зв'язків і використання переваг міжнародної торгівлі.

Ключові слова: експорт, продукція АПК, продуктова структура експорту, розвиток експорту.

Експортний потенціал України у сфері агропромислового комплексу є досить значним завдяки багатим природним ресурсам, вигідному географічному розташуванню, вагомому людському капіталу, поступово зростаючій інвестиційній привабливості, збереженому укладу сільського життя та багатовіковим традиціям ведення сільського господарства.

Проте конкурентні позиції вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках не є стабільними внаслідок незавершеності процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів, жорсткої конкуренції, значних коливань цін на світовому ринку, нестійкості торговельних відносин з країнами-імпортерами. Серед внутрішніх стримуючих чинників слід відзначити низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва, зростання рівня зношеності техніки, переважне використання застарілих технологій, збільшення вартості невідновних природних ресурсів у структурі собівартості виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції, зростання залежності виробництва від природно-кліматичних умов, обмежений доступ до фінансових ресурсів.

Агропромисловий комплекс дає близько 9-13% валової доданої вартості країни, є одним з основних бюджетоутворюючих секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить в середньому 20%, а у товарній структурі експорту – понад чверть,

забезпечуючи перше місце на світовому ринку олії соняшникової, друге місце – за експортом зернових (без рису) [2].

На тлі зростаючого обсягу загальної експортної виручки зростає частка сільськогосподарської продукції. Історично рекордний обсяг агропродовольчого експорту спостерігався у 2012 році, він склав порядку 17,9 млрд дол. США. Проте цей показник було перевершено – за результатами 2018 року було реалізовано закордон агропродовольчої продукції на 18,6 млрд дол США. Таким чином, за останні 10 років експорт агропродовольчої продукції з України виріс в два рази [1].

Левову частку в аграрному експорті займає соняшникова олія, обсяг її реалізації за 2018 року склав 4,1 млрд дол. США. Україна вже декілька років поспіль є світовим лідером з виробництва і експорту соняшникової олії. Решту ключових позицій займають зернові культури (кукурудза, пшениця, ячмінь), а також олійні (соеві боби) і продукти переробки олійних (макуха соняшникова). Ці ТОП-10 продуктів становлять 81% всього експорту агропродовольчих продуктів з України.

У 2018 році українські аграрії випередили металургів і вийшли в лідери ринку за обсягами експорту готової продукції АПК, забезпечивши майже 39% усієї валютної виручки України [2].

Проте, не дивлячись на ріст обсягів зовнішньої торгівлі з експорту, показники динамічного ряду, а саме – їхня неоднорідність, вказує на відсутність у державі системного підходу щодо реалізації експортної діяльності агропромислового комплексу України. Цікавим є той факт, що серед основних агропродовольчих товарів немає товарів винятково для внутрішнього ринку. Тобто таких товарів, які не мають або мають низькі порівняльні переваги на світовому ринку та виробництво яких не може покривати рівень самозабезпеченості. Оптимізація структури експорту в даний час – це головна умова для входження України в систему міжнародних господарських зв'язків і використання переваг міжнародної торгівлі. Зволікання з визначенням ефективної структури не на користь розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Проте слід зробити акцент на тому, що формування структури має ґрунтуватися на загальній закономірності розвитку світової економіки, конкурентних перевагах, наявності реального високого попиту на товари, отриманні максимальної вигоди та еквівалентність міжнародного обміну товарами.

Напрями формування оптимальної структури експортного потенціалу спрямовано на розширення номенклатури товарів щодо їх експорту. Однак, в першу чергу, необхідно якомога швидше нарощувати виробництво і експорт тих товарних позицій, які мають найбільшу конкурентоспроможність на світових ринках і можуть в достатній кількості вироблятися в Україні. Тобто група товарів, які є лідерами щодо експорту, і надалі повинна залишатися домінуючою складовою товарної структури експорту.

Для формування ефективної товарної структури українського експорту продукції АПК та реалізації можливостей експортного потенціалу країни, визначимо товари, які є найбільш конкурентоспроможними на світових ринках аграрної продукції (рис. 1).

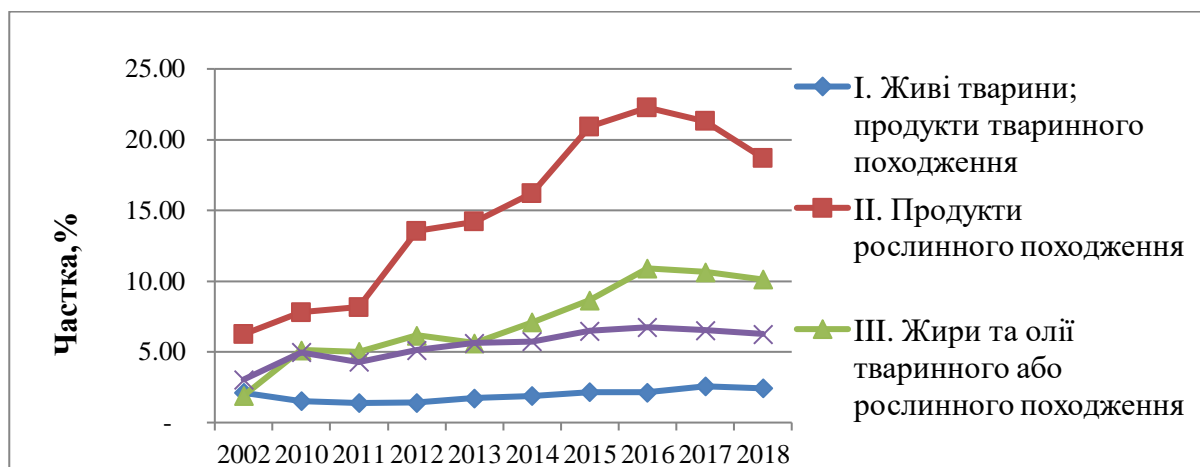

Рис. 1. Частка експорту основних груп продукції АПК у 2002-січні травні 2018 рр., % [2].

Варто зазначити, що основу аграрного експорту протягом 2002-2018 рр. становив експорт сировини, а саме продукція рослинного походження – пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби. Частка цієї продукції в структурі становить понад 55%.

Обсяги експорту обмежуються занадто вузькою номенклатурою товарів: зернові культури, жири та олії, молочні продукти, м'ясо, насіння олійних культур. Питома вага цієї групи товарів у загальних обсягах експорту становить понад 65%. У той же час в АПК товарних видів продукції виробляється в 5 разів більше тих найменувань, які визначають формування експортного потенціалу [2].

Протягом 2002-2018 рр. спостерігається позитивна динаміка експорту основних груп сільгосппродукції. За підсумками 2017 року Україна експортувала агропромислової продукції (групи 1-24 УКТЗЕД) на суму 17,8 млрд дол. США. Цей результат став другим за всю історію незалежності, поступившись досягнутим у 2012 році обсягам експорту у 17,9 млрд. дол. США.

Серед основних груп товарної структури українського експорту у 2002-січні-травні 2018 рр. слід відзначити ті, що характеризуються найбільшими обсягами валютної виручки:

- 10 зернові культури;
- 12 насіння і плоди олійних рослин;
- 23 залишки і відходи харчової промисловості; готові корми.

Їх динаміку наведено на рис. 2.

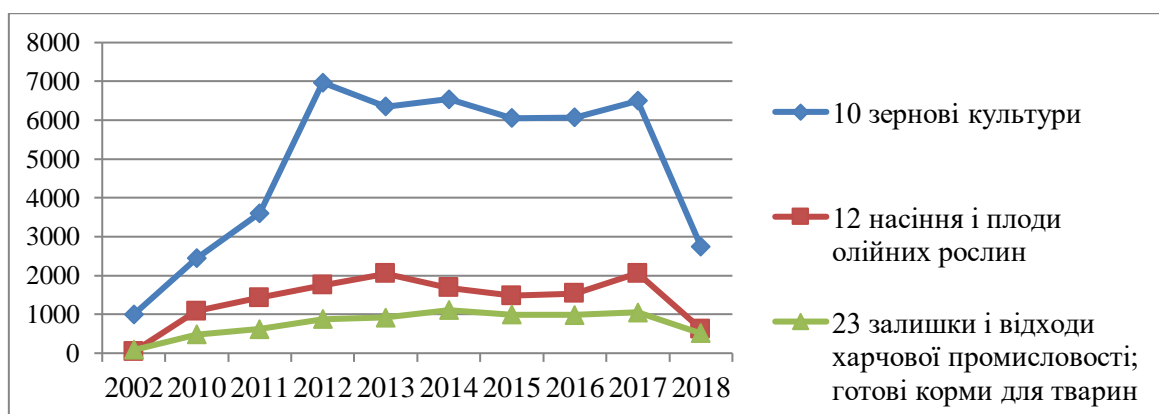

Рис. 2. Динаміка валютної виручки від експорту основних груп продукції АПК у 2002-січні-травні 2018 рр., млн. дол. США [2].

Ключовими продуктами вітчизняного аграрного експорту традиційно стали зернові та олійні культури, соняшникова олія і продукція харчової промисловості, на які припадає близько 90% його вартості.

Зростання обсягів аграрного експорту у 2018 році, головним чином, обумовлено збільшенням кількості проданих товарів у натуральному виразі. Найбільший приріст експорту у натуральному виразі продемонстрували насіння ріпаку (у 2,1 рази), цукор (на 28,5%), олія соняшникова (на 18,9%), а також макуха і шрот (на 19,1%) [3]. Крім того, зростанню експорту агропромислової продукції сприяло укладання Україною 16 угод про вільну торгівлю, які покривають 45 країн світу [4].

За прогнозами ООН світовий попит на їжу до 2050 року може вирости на 70%. Тому вона певна, що в майбутньому Україна зможе зайняти нішу глобального постачальника харчової та агропродукції.

Висновки. Розвиток економічного співробітництва з європейськими країнами і США дасть можливість вивести українських товаровиробників на надзвичайно розвинені, але досить вимогливі і жорсткі агропродовольчі ринки, конкуренція на яких буде стимулювати якісне оновлення виробництва в АПК. Структура експортних поставок Україною в ці регіони повинна і далі складатись з пшениці, сирів, молока та вершків згущених, кукурудзи та ін.

Література:

1. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
3. Топ-10 товарів аграрного експорту з України у 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-10-tovariv-agrarnogo-eksportu-z-ukraini-u-2017>.
4. Україна має ЗВТ з 45 країнами – Мінекономрозвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/08/7/627817>.